

14.9.2015

Uskonnonharjoittaminen vankiloissa

Kirkon vankilasielunhoidon neuvottelukunta on pyytänyt Suomen kirkon pappisliitolta lausunnon selvitysraportista *Uskonnonharjoittaminen vankiloissa – Selvitys uskonnonharjoittamiseen vankiloissa liittyvistä kysymyksistä*. Selvitysraportti sisältää katsauksen vankilasielunhoidon kansalliseen ja kansainväliseen sääntelyyn, tutkimuksen vankien uskonnollisuudesta sekä vankiloissa harjoitettavasta uskonnollisesta toiminnasta, kansainvälisen vertailun sekä nykytilan arvioinnin ja kuvauksen eri malleista vankilasielunhoidon järjestämiseksi tulevaisuudessa.

Suomen kirkon pappisliitto kiittää mahdollisuudesta kommentoida selvitysraporttia ja toteaa kantanaan seuraavaa:

Vankien uskonnollisuus ja uskonnonvapaus

Uskonnonharjoittaminen on kansainvälisten ihmisoikeussopimusten mukainen perustavanlaatuisen oikeus, joka on taattava myös vankilaolosuhteissa. Vastuu ihmisoikeuksien toteutumisesta on valtiolla, jonka tehtäviin vankeinhoito kuuluu.

Kansainvälisten vankeinhoitoa koskevien ohjeiden mukaan vankiloihin tulee nimetä vankien uskontokuntien päteviä edustajia, jotka vastaavat vangeille järjestettävistä jumalanpalveluksista ja muista uskonnollisista tilaisuuksista ja joita vangeilla on oikeus tavata ilman estoja. Suuriin vankiloihin tulisi järjestää päätoiminen uskontokunnan edustaja. Vastaavasti kansainväliset sopimukset ja ohjeet takaavat vangille oikeuden kieltäytyä uskonnonharjoituksesta ja uskontokunnan edustajan tapaamisesta.

Vankilasielunhoidon järjestämisvastuu

Koska valtio vastaa vankien uskonnonvapauden toteutumisesta, tulee Rikosseuraamuslaitoksen järjestää vankilan olot niin, että vangeilla on tosiasiallinen mahdollisuus osallistua jumalanpalveluksiin ja muihin uskonnollisiin tilaisuuksiin sekä tavata oman uskontokuntansa pätevää edustajaa.

Tehtävän ulkoistaminen Suomen evankelis-luterilaiselle kirkolle tai muille uskontokunnille merkitsee sitä, että valtion on maksettava näille asianmukainen korvaus tehtävän hoitamisesta. Taloudelliset säästöt eivät siten voi olla perusteena valtiolle kuuluvan tehtävän siirtämiseen ilmaiseksi toiselle taholle.

Vankilasielunhoitajien virkojen asema

Nykyisellään vankilapappien virat kuuluvat Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstöön Oikeusministeriön hallinnonalalla ja vankiladiakonien virat Suomen evankelis-luterilaisen kirkon henkilöstöön hiippakunnissa. Vankilapappien palkat maksaa Rikosseuraamuslaitos, -diakonien palkat kirkko.

Vankilasielunhoidon tarkoituksenmukaisinta järjestämistä koskevat syyt puoltavat vankilasielunhoitajien kuulumista jatkossakin Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstöön. Ulkopuolisen työntekijän työmahdollisuudet suljetuissa laitoksissa ovat rajatut eivätkä he toimi vankilan virkavastuulla. Myös salassapitosäännökset rajoittavat tiedon saantia ulkopuolisen henkilökunnan osalta.

Vankilasielunhoidon resursointi

Päätoiminen virka kaikissa suljetuissa vankiloissa on toiminnallisista syistä jatkossakin perusteltu. Sivutoimiset vankilasielunhoidon virat eivät vastaa Yhdistyneiden kansakuntien ja Euroopan neuvoston sopimuksia vankeinhoidosta. Päätoimisuus on raportin mukaan sekä vankien, vankilasielunhoitajien että vankilan johdon mielestä tarkoituksenmukaisin vaihtoehto uskonnollisten toimintojen järjestämiseen.

Raportin mukaan nykyinen sivutoiminen virkajärjestelmä avovankiloissa on riittämätön; uskonnollisen toiminnan resursointia avovankiloiden osalta on siten lisättävä, raportin (s. 107) lukujen mukaan jopa kaksin-kolminkertaistettava. Koska riittämättömät resurssit ovat esteenä vankien uskonnonvapauden asianmukaiselle toteutumiselle, on korjaaviin toimenpiteisiin ryhdyttävä mahdollisimman pian.

Pappisliitto katsoo, että suljetuissa vankiloissa vankilasielunhoito on järjestettävä päätoimisten ja avovankiloista nykyistä laajempien osajikaisten virkojen turvin. Niissä vankiloissa, joissa uskonnonharjoittamiseen soveltuvia tiloja ei ole tai joissa ne ovat puutteellisia, tulisi ryhtyä välittömiin toimenpiteisiin asian korjaamiseksi.

Tunnustuskuntasidonnaisuus

Nykymallissa vankilapappien ja -diakonien virkojen pätevyysvaatimuksena on kelpoisuus Suomen evankelis-luterilaisen kirkon papin tai diakonin virkaan lukuun ottamatta ortodoksisen vankilapapin virkaa, jonka pätevyysvaatimuksena on kelpoisuus Suomen ortodoksisen kirkon papin virkaan. Ruotsin, Englannin, Walesin ja Hollannin vankiloissa vankilasielunhoito järjestetään tunnustuskunnittain päätoimisina, osa-aikaisina ja sivutoimisina virkoina. Hollannin mallissa otetaan huomioon myös uskonnottomien hengelliset tarpeet.

Raportin (s. 81–92) mukaan vankien uskonnollinen moninaisuus on näissä maissa kuitenkin huomattavasti suurempi kuin Suomessa ja jopa pohjoismaisessa vertailussa Suomen tilanne vankien uskonnollisen taustan suhteen on huomattavan yhtenäinen: kristinusko ja evankelis-luterilainen kirkko vankien uskonnollisena taustana ovat tyypillisempiä kuin väestössä keskimäärin.

Kokemukset kirkkojen välisestä yhteistyöstä ovat raportin mukaan olleet pääosin hyvät, yhteistyö on laajaa ja tarkoituksenmukaista. Muslimivankien uskonnonharjoitusta haittaa se, ettei Suomessa muslimi-meilla ole keskeistä edustuksellista tahoa, joka osoittaisi muslimivangeille näiden seurakuntien edustajia. Raportin mukaan muslimivangeista suurin osa on käynyt keskusteluja evankelis-luterilaisen papin kanssa ja ollut tyytyväisiä samaansa tukeen.

Edellisten näkökohtien valossa Pappisliitto ei nykytilanteessa näe tarvetta nykyisen tunnustuskuntasidonnaisuuden purkamiseen.